

2. Ковальський В. С. Охоронна функція права : монографія / В. С. Ковальський. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 336 с.

3. Демченко С. Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства : монографія / С. Ф. Демченко. — К. : Преса України, 2009. — 472 с.

4. Розвиток публічного права в Україні / за заг. ред. Н. В. Александрової, І. В. Коліушка. — К. : Конус-Ю, 2009. — 584 с.

5. Административная юстиция в новых

европейских демократиях : практ. исслед. в сфере адм. права и процесса в Болгарии, Эстонии, Венгрии, Польше и Украине / пер. с англ.; ред. Д. Дж. Галлиган [и др.]. — К. : АртЕк; Будапешт; ОСИ/КОЛПИ. — 688 с.

6. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2_5_1_J?ses=10007&num_s=2&num=6450&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=

*Р.Ю. ХАНИК-ПОСПОЛІТАК,
кандидат юридичних наук, доцент
(Національний університет «Києво-Могилянська Академія»)*

ПОЯСНЕННЯ СТОРІН ЯК ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сторони в позовному провадженні або зацікавлені особи в окремому провадженні доводять обставини справи за допомогою правових інструментів передбачених Цивільним процесуальним кодексом України (надалі — ЦПК України). Такі правові інструменти в теорії та законодавстві прийнято називати доказами. Відповідно до ч. 1 ст. 57 ЦПК України доказами вважаються будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Серед переліку доказів, якими можна доводити наявність або відсутність обставин справи в ч. 2 ст. 57 ЦПК України, названо пояснення сторін, допитаних як свідки. ЦПК УРСР 1963 р. називав серед доказів виключно пояснення сторін (ст. 27 ЦПК УРСР).

Варто відзначити, що на даний час в Україні немає ґрунтовних досліджень питання пояснення сторін як доказу. На відміну від української науки в РФ уже захищена дисертація І.Р. Медведєвим [1].

Якщо не вчитуватися уважно в норму кодексу (ст. 57 ЦПК України), то можна помітити її неоднозначність. Можна казати, що доказами є просто пояснення сторін, але також можна тлумачити, що показання сторін є доказами лише у випадку допиту їх як свідків в порядку, передбаченому ст. 184 ЦПК України. На нашу думку, вірним є лише перше тлумачення статті 57 ЦПК України.

Однак ситуація про двоякість розуміння статті 57 ЦПК України та складність її застосування знаходить своє відображення у рішеннях судів. Якщо проаналізувати рішення судів першої інстанції,

розміщених на сайті єдиного державного реєстру судових рішень, то можна відзначити, що частина суддів визнає доказом пояснення сторін, а інші судді лише у випадку допиту їх як свідків. Багато суддів діють неумисно, оскільки сторони можуть відмовитися давати свідчення. Тоді пояснення стає єдино можливим засобом доказування. Також поясненнями сторін як доказів судді мотивують судові рішення, бо діють за звичкою, яка склалася у практиці застосування ЦК УРСР 1963 р.

Слід зазначити, що пояснення сторін, а також їх представників як доказів мають специфіку порівняно з іншими доказами (в т.ч. і показаннями свідків), оскільки вони подаються суду особами, заінтересованими у вирішенні справи. Дана обставина викликала різні погляди у науковців на це питання.

Одні вважають, що як докази можуть виступати пояснення сторін, а інші вважають, що пояснення сторін можуть бути доказами лише у випадку допиту їх як свідків. Саме другий підхід відображений зараз у ЦПК України. Більшість українських вчених вважають за доцільне повернути норму про пояснення сторін як доказів, як це було передбачено в ЦПК УРСР 1963 р.

М.І. Балюк та Д.Д. Луспенник вважають правильною новелу ЦПК України з цього питання, оскільки це посилює відповідальність учасників процесу за зловживання своїми процесуальними правами. Проте далі вони вказують, що існують випадки, коли доцільно визнати пояснення сторін як докази [2, 157].

Однак ми погоджуємося з думкою В.І. Тертишнікова, який пропонує внести зміни у ст. 57 ЦПК України і визначити все-таки пояснення сторін як самостійний вид доказів. У Науково-практичному коментарі до ЦПК України В.І. Тертишніков наводить наступні аргументи на користь визнання пояснення осіб як самостійного виду доказів: «По-перше, результатом допиту взагалі і допиту свідків зокрема, є показання, а не пояснення.

По-друге, «тотальний» допит, як уявляється, притирічить засадам цивільного судочинства, перш за все, принципу диспозитивності та змагальності... По-четверте, далеко не всі сторони, треті особи та їх представники побажають, щоб їх допитували як свідків» [3, 180].

Такої ж позиції притримуються С. Фурса, Є. Фурса і С. Щербак. Вони вважають, що «норма у такому змісті, як вона викладена у ЦПК, — це правовий нон-сенс» [4, 270].

На нашу думку, не передбачення в ст. 57 ЦПК України як доказу пояснення сторін має практичні, теоретичні й моральні проблеми.

Проблемним є також строк подання таких доказів як пояснення сторін. За загальним правилом, встановленим у ст. 131 ЦПК України, докази повинні бути подані до або під час попереднього судового засідання. Якщо інші докази по справі, наприклад, документи, сторони подають в суд і їх долучають до справи, а про показання свідків сторони також повідомляють у позовній заяві чи заяві до попереднього судового засідання, то стосовно пояснення сторін як доказів, на жаль, таких повідомлень наперед не проводиться.

Отже, чи потрібно передбачити в ЦПК України пояснення сторін як самостійного доказу? На нашу думку, так. Особливо це стосується окремого провадження. Існують випадки коли пояснення сторін є єдино-можливим засобом доказування. І кожного разу проводити процедуру їх допиту є не доцільним. Також в сімейних справах, зокрема в справах про розлучення допит сторін як свідків видається недоречним і навіть — не коректним. Тут достатнім було б застосування тільки пояснення сторін як доказів.

Будучи доказом по справі, пояснення сторін не мають наперед визначеної сили. Пояснення сторін як доказ оцінюється суддями нарівні з іншими доказами.

Як інші країни в своєму національному законодавстві підходять до питання

пояснення сторін? Розглянемо законодавство наших сусідів.

ЦПК РФ в ст. 55 як доказ розглядає виключно пояснення сторін [5].

ЦПК Білорусії в ст. 178 серед засобів доказування називає лише показання сторін [6].

В законодавстві Республіки Польща ситуація неоднозначна. Згідно зі ст. 299 ЦПК республіки Польща пояснення сторін теж можуть виступати як докази. Однак суд на свій розсуд, з метою унеможливлення зловживанням своїм правом, може допитати сторони як свідків, попередивши при цьому про кримінальну відповідальність (ст. 303 і 304 ЦПК Польщі) [7].

Висновки. Не доцільним є вилучення пояснення сторін із засобів доказування. Вважаємо необхідним внести зміни до ст. 57 та інших статей ЦПК України. Зокрема, ч. 2 статті 57 ЦПК України пропонуємо викласти в наступній редакції: «Ці дані встановлюються на підставі пояснень сторін, третіх осіб, їхніх представників, показань свідків». Як альтернативу можна запропонувати законодавцю доповнити статтю 57 ЦПК України частиною третьою такого змісту: «Пояснення сторін є доказами в сімейних справах та справах окремого провадження». Однак, на нашу думку, перша пропозиція є більш виваженою і правильною з багатьох точок зору.

Список використаної літератури:

1. *Медведев И.Р.* Объяснения сторон и третьих лиц как доказательство в гражданском процессе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / Медведев Иван Риммович; [место защиты: Ин-т законодательства и сравнит. правоведения при Правительстве РФ]. — Москва, 2008. — 270 с.

2. *Балюк М.І., Луспенник Д.Д.* Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарії, рекомендації, пропозиції / М.І. Балюк, Д.Д. Луспенник. — Харків: Харків юридичний, 2008. — 708 с.

3. *Тертишніков В.І.* Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Тертишніков. — Т 35. — Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. — 576 с.

4. *Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В.* Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: у 2 т. / [за заг. ред. С.Я. Фурси]. — К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2006. — 912 с.

5. Гражданский процессуальный кодекс РФ [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.gpkodeks.ru/>

6. Гражданський процесуальний кодекс республіки Беларусь [Электронный ресурс]. — Режим доступа :— <http://pravo.kulichki.com/vip/gpk/00000011.htm#gl21>

7. *Kodeks postepowania cywilnego z wprowadzeniem.* 32 wydanie. Redakcja Aneta Flisek. Wydawnictwo C.H. Beck 2010.